

Boris Ieltsin fortament contestat a Rússia

Esclata la segona 'matrioska'

Han passat just tres mesos des que Ieltsin, Borís Nikolaièvitx, es va convertir en l'heroi de Moscou pel seu desafiament als colpistes. Avui la crisi de Rússia Democràtica i els problemes nacionals dins la seua república ja l'han posat contra les cordes.

Ieltsin havia aconseguit fa dues setmanes, del Parlament rus, poders especials per tal d'imposar per decret el que ell anunciava com una "teràpia de xoc". La setmana passada el mateix Parlament li retirava aquests poders després que Borís Nikolaièvitx haguera anunciat la instauració de l'estat d'excepció en la república autònoma dels txetxens i els ingúixos. Al mateix temps, el grup parlamentari que li donava suport, Rússia Democràtica, en desautoritzar el decret presidencial, s'apartava de manera dramàtica del líder rus i posava al descobert les seues divisions i la seua fragilitat. Curiosament, el mateix fenomen que tants maldecaps havia portat a Gorbaxov (el de la mal resolta qüestió nacional) posava contra la paret l'home que s'aixecava com la seua alternativa.

CREMA EL CAUCAS

Els fets havien començat al Caucas, segurament la zona més explosiva en termes nacionals de l'URSS. Allà, on conviuen desenes de petites ètnies dins un puzzle extraordinari d'entitats administratives, la república dels txetxens i els ingúixos havia desafiat el poder de Rússia proclamant el seu dret a ser república federada directament a l'URSS. Abans ja ho havien fet dues repúbliques més: Iacútia i el Tatarstan. Però la república dels txetxens i els ingúixos era la primera que ho feia sota les noves prerrogatives de Ieltsin. La resposta va ser fulminant i consistí a enviar una divisió del Ministeri de l'Interior rus i en l'anul·lació de les eleccions. La resposta, irada, dels txetxens consistí al seu torn a proclamar un nou govern i declarar la seua voluntat d'independitzar-se de Rússia.

Els txetxens són un dels pobles que van ser deportats dels seus territoris per Stalin durant la Segona Guerra Mundial. Fins 1934 es considerava que el seu idioma i el

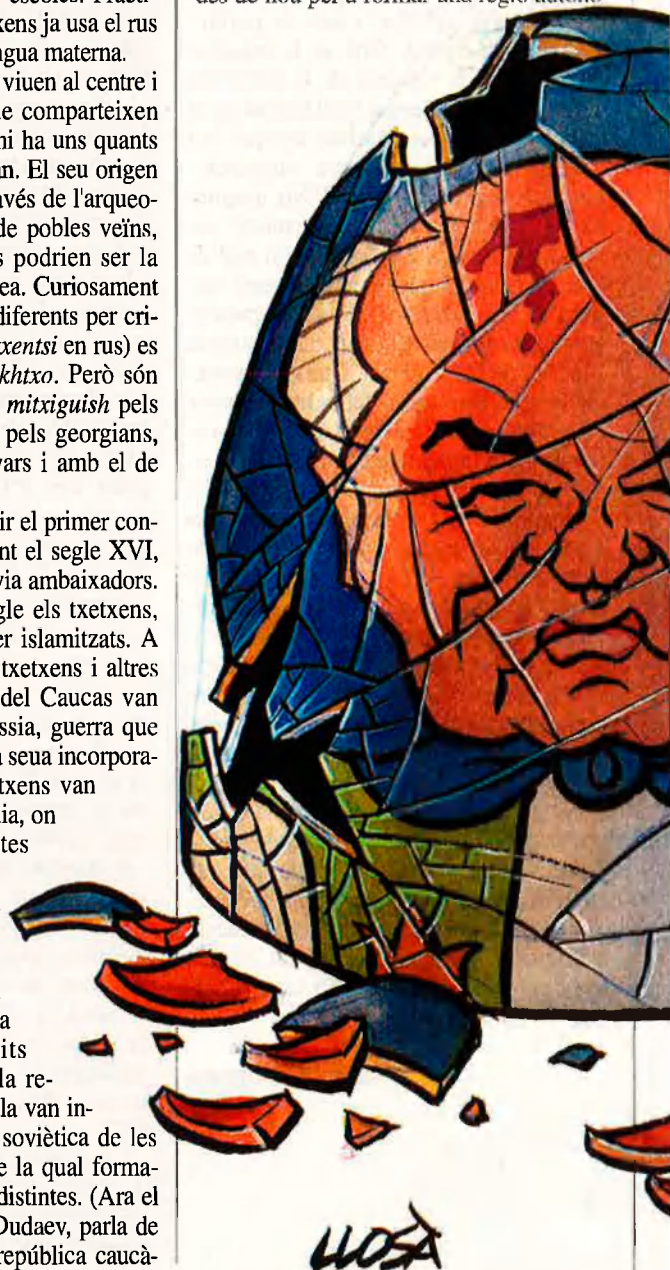
dels ingúixos era el mateix, però des d'aleshores han estat considerats llengües independents. De fet el txetxè ha perdut amb el canvi perquè avui quasi no es publiquen llibres ni s'ensenya en les escoles. Pràcticament la meitat dels txetxens ja usa el rus o altres idiomes com a llengua materna.

La majoria dels txetxens viuen al centre i a l'est de la república que comparteixen amb els ingúixos, però n'hi ha uns quants que viuen al veí Daguestan. El seu origen és molt confús, però, a través de l'arqueologia i les informacions de pobles veïns, es considera que aquests podrien ser la població originària de l'àrea. Curiosament el seus veïns usen noms diferents per cridar-los. Els txetxens (*Txetxentsi* en rus) es diuen a ells mateixos *nokhtxo*. Però són coneguts amb el nom de *mitxiguish* pels kúemics, amb el del *kisty* pels georgians, amb el de *burtiel* pels àvars i amb el de *nakhtxatja* pels armenis.

Aquest poble turc va tenir el primer contacte amb els russos durant el segle XVI, quan la cort del tsar hi envia ambaixadors. Durant aquest mateix segle els txetxens, que eren cristians, van ser islamitzats. A meitat del segle XIX els txetxens i altres poblacions musulmanes del Caucas van entrar en guerra amb Rússia, guerra que van perdre i que motivà la seua incorporació a l'imperi. Molts txetxens van emigrar aleshores a Turquia, on encara es conserven restes del seu pas.

Els soviets van ocupar la república txetxena en 1917 i hi organitzaren una República Soviètica de Terek que en 1919 va ser ocupada pels exèrcits blancs. Un any després la reconquistaren els soviets i la van incorporar a una república soviètica de les muntanyes del Caucas, de la qual formaven part sis nacionalitats distintes. (Ara el president txetxè, Dzojar Dudaev, parla de reconstruir aquesta gran república caucà-

sica.) Aquesta república es va desfer en 1924 i aleshores la Txetxènia i la Ingúxia van esdevenir dues regions distintes i separades dins Rússia. El 1934 van ser unides de nou per a formar una regió autòno-

ma que esdevindria república autònoma en 1936.

El tradicional sistema de clans dels txetxens sempre va ser molt refractari a la sovièticació. La possessió de la terra era dels clans familiars i aquests es van oposar d'una manera clara a la col·lectivització. Això provocà purgues en massa i l'aparició de grups guerrillers antisoviètics. A pesar d'això, quan esclatà la Segona

Guerra Mundial, els txetxens van lluitar contra els alemanys i a favor de la Unió Soviètica. Per això va ser una sorpresa la deportació a Sibèria i l'Àsia Central de la població txetxena, que va ser ordenada per Stalin argumentat que els txetxens eren col·laboradors dels nazis. Clarament es tractava d'una de les habituals arbitrarietats del secretari general. Amb aquesta mateixa excusa, la república dels Txetxens i els Ingúixos va ser dissolta en 1946 i no va ser reinstaurada fins a 1957. Entremig, però, les terres i les cases havien estat adjudicades a pobladors russos, de manera que la tornada dels seus pobladors originaris va ocasionar fortíssimes tensions nacionalistes que, com a l'agost del 1958, van causar morts i tot.

Els txetxens són actualment el 52 per cent dels habitants de la seua república però només el 20 per cent dels que viuen a les ciutats. Els ingúixos són l'11 per cent i els russos representen el 30 per cent, però són el 60 per cent dels habitants de les ciutats. La regió és molt rica en gas natural i petroli i té una de les principals refineries de tota la Unió Soviètica. També té indústries químiques i petroleoquímiques i algunes indústries lleugeres.

Els txetxens comparteixen la república amb els ingúixos, un altre poble túrquic musulmà amb els quals han mantingut bones relacions a través dels anys. Els ingúixos no han estat especialment actius aquestes setmanes, però podrien donar suport als txetxens a canvi que aquests reclamaren

Les nacions de Rússia

Dins la República Federal de Rússia hi ha 16 repúbliques autònomes reconegudes com a tals.

- Baixkíria
- Buriàtia
- Daguestan
- Kabardins-Balkars
- Calmucs
- Carèlia
- Komis
- Maris
- Mordovània
- Ossètia septentrional
- Tatarstan
- Tuva
- Udmúrtia
- Txetxènia-Ingúix
- Txuvaixos
- Iacútia

A més hi ha la regió autònoma dels hebreus (Birobitjan) que s'ha proclamat república autònoma de manera unilateral. Fins ara el seu estatut (com el de 4 regions més) era el de regió autònoma. Hi ha també 10 comarques autònomes, la majoria per a petites ètnies siberianes.

El conjunt de la població de Rússia supera els 140 milions de persones, dels quals 110 són russos. La minoria més important és la tàtara, amb més de cinc milions de persones. A continuació hi ha els ucraïnesos (de regions frontereres amb Rússia i emigrants) que superen els tres milions de persones.

Hi ha quatre nacionalitats més que superen el milió de persones. Aquestes són els txuvaixos (1.800.000), els baixkirs (1.500.000), els mordovians (1.500.000), els bielorrussos (1.000.000) i les ètnies del Daguestan que, sumades conjuntament, agrupen un milió i mig de ciutadans.

Per sota del milió de persones hi ha a Rússia més de trenta nacionalitats. Les més importants d'aquestes són els alemanys, els txetxens i els jueus.

Un altre problema nacional relacionat amb Rússia són els russos que viuen fora de la seua república. La major concentració es dona a Ucraïna, on viuen més de nou milions de russos, especialment a les zones minaires i a Crimea. Després hi ha més de cinc milions de russos al Kazakhstan, especialment al nord, i un milió i mig a l'Uzbequistan. Hi ha menys d'un milió de russos en totes les altres repúbliques de l'URSS, a més dels que hi ha en les, ja independents, Lituània (268.000), Letònia (700.000) i Estònia (500.000).

V.P.

la cessió a la república comuna d'una franja de mil quilòmetres quadrats de terra que els pertany però que està adjudicada a l'Ossètia russa. Els matisos, però, no acaben ací. En plena voràgine caucàsica de proclamacions i contraproclamacions hi ha hagut una petita ciutat txetxena -Shalazhi- que ha decidit ser independent i desafiar el govern de Dudàiev.

EL GRAN GENERAL

Dudàiev és sens dubte el protagonista d'excepció d'aquest conflicte. Es tracta d'un militar retirat de 47 anys d'edat, que arrossega la fama, contradictòria, de ser demòcrata i saber usar la mà dura. La fama de demòcrata se la guanyà quan Estònia era un país a punt de deixar de ser soviètic. Dudàiev era en aquell temps el comandant d'una divisió de bombarders estratègics soviètics a Estònia i se li va donar l'ordre d'assaltar l'edifici de la televisió republicana. Ell s'hi va negar. Aquest fet el catapultà a la fama i el portà a tenir molt bones relacions amb Ieltsin. De fet el president rus volia posar-lo en el càrrec que ara ocupa. Però la suspensió de les

eleccions txetxenes per part de Ieltsin els separà de manera definitiva. Dudàiev es va envoltar d'una bona guàrdia personal ben armada i jurà sobre l'Alcorà defensar els drets del seu poble. La primera mesura que prengué va ser la de convocar un referèndum per la independència. A la plaça del Xeic Mansur, la més important de la capital, Grozny, van flamejar aquell dia les primeres banderes verdes de l'Islam.

Dudàiev acarona ara un somni: tornar a aixecar tots els pobles turcs del Caucas i reunir-los en una gran federació entre la mar Càspia i la mar Negra i potser més enllà i tot. Un projecte que Ieltsin no pot veure amb bons ulls perquè afebleix la gran Rússia, que es veu a ella mateixa com l'única solució al caos post-Gorbaxov. El problema és que no topàrà només amb el problema dels txetxens. Els iacuts i els tàtars també s'han revoltat contra Rússia i reclamen la creació d'estats nacionals propis directament integrats a l'URSS sense la intermediació de Rússia.

EL PRECEDENT TÀTAR

Els que van obrir el foc, en aquest sentit,

van ser els tàtars. Els tàtars són una de les principals minories de Rússia. Situat només a 650 quilòmetres a l'est de Moscou, l'enemistat entre tàtars i russos ve de molt lluny. Els tàtars tenen un grau de consciència nacional i una cohesió superior a la de moltes de les repúbliques que formen part de manera directa de l'URSS però el seu problema és que territorialment estan rodejats de Rússia per totes bandes. Això els va impedir esdevenir una república federada quan la revolució. Els pares de l'URSS, Lenin però també Stalin, van decidir que repúbliques federades només serien les perifèriques a Rússia. Perquè calia evitar que aquesta esdevingués un gran formatge foradat. Això reduí els tàtars, malgrat les seues protestes, a la categoria de república autònoma, una categoria amb la qual mai no han estat d'acord.

Fa ara poc més d'un any, Borís Ieltsin va visitar el país tàtar i va dir que qualsevol part de Rússia podia prendre en les seues mans tantes competències com volgueren i que el centre només en prendria aquelles que no refusaren. La resposta va ser: "ho volem tot". El 30 d'agost de 1990 el Ta-

Idees 75
144 pàgines
edicions
62

Josep Palau i Fabre

QUADERNS INÈDITS DE L'ALQUIMISTA

Un nou volum de textos -des de Lull fins a Picasso, passant per altres reflexions sobre poetes i poesia- que donen la mesura de la penetració assagística i de les preocupacions que configuren el pensament de l'autor.

De venda a totes les llibreries

tarstan es va proclamar república independent dins la Unió Soviètica i quan, al juny d'enguany, Rússia va votar el seu president, Tatarstan escollí de manera separada el seu.

Va ser escollit el cap del partit comunista, Mintimer Xaimeiev. Xaimeiev acudí a les reunions preparatòries de la signatura del Tractat de la Unió només per a dir que el Tatarstan no signaria subordinadament a Rússia i va comparar el seu país amb Lituània. Allò que Lituània és per a Gorbaxov, va dir, serà el Tatarstan per a Ieltsin. Hi havia, però, dos detalls importants: el Tatarstan és més gran que les tres repúbliques bàltiques juntes i exporta més del que importa a l'URSS. Els seus camps de petroli estan pràcticament esgotats però a la república hi ha les fàbriques de camions i helicòpters més importants de l'URSS.

La previsible secessió dels tàtars, tanmateix, es va veure frenada pel suport que el seu president donà al colp d'estat. El govern és format tot per comunistes i el decret de dissolució del PCUS i confiscació dels seus béns no ha estat aplicat en aquesta república. Això ha fet perdre al país la unitat. Els grups democràtics han reclamat la dimissió del president Xaimeiev i la convocatòria de noves eleccions. I molts russos que s'havien mostrat a favor de la independència s'han fet enrere. Un detall important, si es pensa que el 43 per cent de la població republicana és russa. Després d'això el Tatarstan no pot forçar la negociació amb Rússia, però espera continuar alimentant les seues possibilitats, que creixeran si creix la rebel·lió en altres regions.

Per això els tàtars van saludar la setmana passada la rebel·lió txetxen, com havien saludat abans la dels Iacuts. Saben que aquestes són les primeres peces del puzzle que pot fer esclatar la segona *matrioska*, que és Ieltsin. Si Gorbaxov no va poder apedegar un imperi mal traçat, Ieltsin ara haurà d'enfrontar-se al seu propi imperi. Els txetxens, els ingúixos, els iacuts o els tàtars. Si actua com ho féu Gorbaxov pot ser el seu final. Clar que ningú no sap si pot actuar d'alguna altra manera.

Vicent Partal

Fragilitat i fragmentació

Després dels poders, la desautorització. No havia passat ni una setmana des que el Congrés dels Diputats de Rússia havia dit que sí a totes les exigències gairebé "absolutistes" de Ieltsin per a imposar una transició "ordenada", quan un terratrèmol ètnic ha encarat el president de Rússia amb la seva primera gran crisi política i parlamentària. Els diputats no sols van anul·lar el decret presidencial d'estat d'emergència a la república dels Txetxens

Boris Ieltsin.

ARXIU

i dels Inguixos, sinó que van adreçar a Ieltsin paraules de duresa: "Un greu error que hauria pogut ser tràgic... tan tràgic com per a crear un Afganistan al territori de Rússia".

El decret de Ieltsin, el va criticar fins i tot el president de la Unió Soviètica. I és que Gorbaxov té experiència en aquest camp. Ell mateix sap que episodis com els dels Caucas, els d'Àsia Central i del Bàltic van provocar grans crisis de credibilitat i van significar el principi de la fi de l'imperi soviètic: la fi del "centre", del poder central que Ieltsin va contribuir tant a dinamitar i que ara, quan el president rus mira de reconstruir basant-lo en la "Gran Rússia", es troba que els conflictes ètnics de dins mateix de la seva federació amenacen amb un nou i imprevisible esclat imperial.

Però aquesta primera crisi arran de l'afer dels txetxens no sols ha fet palès que la majoria parlamentària de Ieltsin és fràgil i voluble, sinó que també està esquarterada en la seva estructuració interna. Mentre a la Casa Blanca els diputats desautoritzaven Ieltsin, al centre de Moscou el segon congrés de la coalició Rússia Democràtica —la base parlamentària del president— ac-

bava amb una escissió. N'era el protagonista Nikolai Travkin, líder del Partit Democràtic de Rússia, un dels puntals de la coalició.

Travkin, que cada vegada amaga menys les seves simpaties per les solucions ultraliberals, a l'estil de Margaret Thatcher, va abandonar Rússia Democràtica perquè restà en minoria quan es van discutir les bases sobre la unitat de Rússia. Travkin és partidari d'una Rússia única i indivisible. No li va fer gens de gràcia, doncs, la desautorització parlamentària de Ieltsin per la qüestió dels txetxens. I no seria arriscat d'afirmar que la sortida de Travkin de Rússia Democràtica té per objectiu engeixar el seu partit amb els partidaris del "nou imperi rus" entre els quals es compta Boris Ieltsin mateix... El president rus tindria, doncs, una oportunitat d'arreglar-se ideològicament al centre-dreta, cosa que no ha volgut fer fins ara per mantenir la seva posició d'estar per damunt del bé i del mal.

Sense el Partit Democràtic de Travkin, Rússia Democràtica esdevé ja una coalició abocada al centreesquerra: els socialdemòcrates i tota la gamma de marxistes i d'ex-comunistes es perfilen com a nous puntals que acabaran portant la coalició a integrar-se al Moviment per les Reformes Democràtiques d'Eduard Xevardnadze. Només els sectors independents identificats amb vells opositors, com Iuri Afanàssiev o Ielena Bonner, provaran de mantenir la seva radicalitat i acabaran en el pur testimonialisme.

Però aquest procés de creació de la nova classe política, dels nous partits polítics russos amb vocació electoral i de poder no es preveu, ni de lluny, fàcil, lineal i sòlid. La fragmentació, fins i tot l'estimulació que va marcar els primers nuclis d'oposició; el personalisme dels diputats electes per sobre de qualsevol aproximació a una disciplina de grup parlamentari; tot això continuarà sent el gran obstacle amb què ensopegarà la fràgil democràcia russa en el seu període constituent. Ni tan sols Ieltsin, amb el seu presidencialisme fort, no se n'ha pogut deslliurar.

Llibert Ferri

